

A szakmai kultúra és az intézményi kultúra, valamint az intézményi és társadalmi környezet szerepe a szociális munkában

Szabó Lajos

ELTE Társadalomtudományi Kar Szociális Munka Tanszék

Absztrakt

A szerző tanulmányában, egy rendszerszemléletű megközelítésben áttekintést nyújt a hazai szociális munka helyzetéről, elemezve a szakmai és intézményi kultúra, valamint az intézményi és társadalmi környezet szerepét ennek alakulásában.

Elemzésében kiemeli, hogy a képzések során formálódó szakmai kultúra és a szociális ellátórendszer mindennapi gyakorlatát meghatározó intézményi kultúra között gyakran jelentős távolság tapasztalható. Ennek okait elemezve kiemeli a képzések elszakadását a gyakorlatot képviselő intézményektől, valamint a szociális munkának mint professzióknak bizonytalan megítélését és elégtelen szakmai érdekérvényesítését. Ez különösen megnehezíti az intézményközi együttműködést és egy korszerű interprofesszionális gyakorlat kialakítását. Fontosnak tartja a szociális szakma társadalmi megítélésének és elfogadásának erősítését és a szociális munka szakmai pozícióinak védelmét. A tanulmány végén kísérletet tesz arra, hogy ajánlásokat fogalmazzon meg a szociális munka hazai helyzetét javító teendőkről.

Lajos Szabo: The Role of the Professional and Institutional Culture, and the Institutional – Social Environment in the Social Work

In his study the author offers a system oriented survey about the position of the Hungarian Social Work, analysing the role of the professional and institutional culture, and the institutional – social environment in the formation of the position of this profession.

In his analysis he emphasises, that there is a significant distance between the professional culture – which formed during the process of education – and the institutional culture – which

has a determining role in the daily practice of the Social Service System. The main reason of this distance is the separation of the educational programmes from the institutional practice on the field. Another reason is the uncertain judgement of the Social Work as a profession, and the ineffective enforcing of the professional interests. Because of this situation hard to build up appropriate cooperation between the different institutions to form modern interprofessional practice.

According the author's opinion is very important task to facilitate positive view of the Social Work as a profession within the Society, and to defend the professional positions of the Social Work.

In the end of this study the author suggests some practical steps in the interests of improvement of the positions of the Hungarian Social Work.

Az *Esély* 2014/3. számában Bugarszki Zsolt vitaindító cikket írt „A magyarországi szociális munka válsága” címen. Ugyanebben a számban a hazai szociális szakma néhány ismert képviselője reflektált Bugarszki Zsolt provokatív gondolataira. Írásaik azon túl, hogy markánsan tükrözték e szerzőknek a szakmai közéletben jól ismert habitusát, fontos kritikai szempontokat vetettek fel a hazai szociális munka kapcsán, kiemelve a nehézségek egy-egy jellemző elemét. Bár e vita igen fontos kérdéseket vet fel, és kétségtelenül továbbgondolásra érdemes, a jelen tanulmány célja nem ennek a vitának az átemelése és továbbvitele egy másik publikációs felületen, hanem kísérlet arra, hogy egy átfogóbb keretben gondoljuk át, hogy milyen tényezők határozzák meg a szociális munka hazai alakulását, eltöprengve azon, hogy honnan hová tart, és vannak-e még válaszutak. Az idézett vita annyiban jelent kiindulópontot ehhez, hogy meglepődhetünk azon, hogy kiváló kollégáink a vita hevében megfeszültek arról, hogy katedrára állva azt tanítják hallgatóiknak a szociális munkáról, hogy az a nehézségek kezelését a szociális erőterben rendszerszemléletű megközelítésben – a különböző rendszerszintek egymásra hatását figyelembe véve – alakítja ki. Ennek megfelelően a hallgatók már elsőévesként megismerkednek a mikro-, mezo - és makroszint fogalmával, majd később egy árnyaltabb megközelítésben az ökológiai rendszerperspektíva keretében jelenik meg számukra a szociális munka korszerű szemlélete. Miközben ezt a fajta

megközelítést evidenciaként kezeljük a szociális munka gyakorlatának kialakítása kapcsán (legalábbis a szociális képzésekben preferált szemléleti keretként), joggal merülhet fel bennünk az a kérdés, hogy miért nem ezen a fonalon haladva gondoljuk végig a szociális szakma saját nehézségeit is. Némileg leegyszerűsítve elmondható az, hogy a szociális képzések során a hallgató a szakmai ismereteken, módszertani felkészítésen túl szakmai szerepeit, identitását, szemléletmódját, értékorientációját, etikai magatartását formáló mintákat kap, és ezeken keresztül egy olyan szakmai kultúrát közvetítenek számára, amely reményei szerint kapaszkodót jelent majd munkája során, és segít abban, hogy eligazodjon a felmerülő nehézségek közepette. A szakmai gyakorlatok terepei, az ott szerzett tapasztalatok révén jó esetben erősítik, építik ezt, és hozzájárulnak a szakmai kultúra formálódásához. Később munkavállalóként az ellátórendszer intézményébe lépve elég gyorsan szembesül azzal, hogy a képzésből hozott és általa képviselt szakmai kultúra mennyire találkozik egy olyan értékorientációval, szemlélettel és gyakorlattal, amely többé-kevésbé összhangban van azzal, amit ő a szakmájáról tanult és gondol. Szerencsés esetben a szakmai és intézményi kultúra között nincs éles ellentét. Fontos látnunk azonban azt is, hogy egy intézmény bármennyire is törekszik szakmaiságának érvényesítésére, maga is szembe kell hogy nézzen azzal, hogy a tágabb szociális erőterben mennyire tudja érvényesíteni törekvéseit, milyen szakmai mozgástérrel, autonómiával rendelkezik, hogyan alakíthatók az érintkező intézményekkel való viszonyok, milyen az együttműködések minősége, és kialakítható-e korrekt partnerség a feladatok, felelőségek, kompetenciák közös végiggondolásával. Végül „makroszinten” szembe kell néznie azzal, hogy hogyan tekint a társadalom a szociális szakmára, milyen képet formálnak a szociális munkáról, helyéről, szerepéről a társadalomban, milyen gazdasági-jogi feltételek között határozzák meg mozgásterét, milyen szakmai „jogosítványokat” kap, és hogyan alakul érdekérvényesítő képessége. Amikor a hazai szociális munka jelen helyzetét próbáljuk áttekinteni, nem kerülhető el az, hogy a fent vázolt tényezők mentén egy átfogó képet próbáljunk kialakítani a felmerülő problémákról. Ahhoz azonban, hogy egy árnyaltabb képet kapjunk, az is szükséges, hogy visszatekintsünk az elmúlt 25–30 év meghatározó mozzanataira. Egy teljesebb történeti visszapillantás és kutatásokra támaszkodó kritikai elemzés hiányában most inkább csak arra van lehetőség, hogy a „rész vevő tanúk” visszatekintése és szubjektív értelmezése nyomán keressünk válaszokat arra, hogy mivel kell szembenéznünk, és merre keressük utunkat. Mint a hazai szociális munka

alakulása elmúlt 25–30 évének cselekvő részese és tanúja, e sorok írójaként kilépve a tanulmányírás megszokott formai keretéből, amely a személytelenebb megfogalmazás és szakirodalmi hivatkozások mentén egy „objektívebb”, távolságtartó szakmai attitűdöt képvisel, itt saját tapasztalataimat és véleményemet kívánom megosztani, vállalva azt, hogy a szociális szakma más képviselői ezt vitathatónak tarthatják, és eltérő véleményeket képviselhetnek. Ami miatt fontosnak tartom, hogy egy átfogóbb keretben gondoljuk át a hazai szociális munka alakulását az, hogy gátat vessünk annak az egymásra mutogatásnak és bűnbakkeresésnek, amely a „szakma kudarcai” mentén egyre inkább burjánzik, és annak az apátiának, amellyel sokan sodródnak a napi nehézségek közepette. Én nem hiszem, hogy a hazai szociális munka „csúfosan megbukott” volna. Szerintem az elmúlt harminc évben váltakozó sikerrel, de tette dolgát, sokszor kényszerpályákon mozogva, miközben útját fejlődésének belső feltételei már a kezdetektől nagyban meghatározták. Azt is gondolom, hogy eljött az ideje annak, hogy szembenézzünk ezzel, és sorra vegyük a hazai szociális munka alakulásának meghatározó tényezőit.

A szakmai kultúra alakulása és meghatározó szerepe a hazai szociális munkában:

Visszapillantva a kezdetekre, ha eltekintünk a szociális munka hosszabb történeti előzményeitől, az előzetes szakmai vitáktól, ütközésektől, a szociálisszervező-, szociálpedagógus- és szociálisasszisztens-képzésekben megjelent törekvésektől, a szociálismunkás-képzéseknek a nyolcvanas évek végére kialakuló többé-kevésbé egységes (az ún. „soproni normához” igazodó) rendszerét úgy tekinthetjük, mint a hazai szakmai kultúra formálódásának kulcsszereplőjét. Azt, hogy mit is gondoljunk a szociális munkáról, és hogyan építsük fel gyakorlatát, alapvetően a képzőintézmények körvonalazták számunkra azt a benyomást keltve, hogy ezek az intézmények a szociális munkára vonatkozó ismeretek, tudás autentikus forrásai. A képzés ismereti bázisának kialakítása valójában egy maroknyi tudás közvetítő által importált képzési anyagra épült egy gyors adaptációs munkában a hazai képzés felépítését segítő külföldi partnerek támogatása mellett. Ennek a munkának terméke a „Sárga könyv” néven emlegetett tanulmánykötet, amely alapvetően fordításgyűjtemény volt. Ez a kötet, amely nyomán fokozatosan egy sorozat nőtte ki magát, a hallgatók beszámolóí szerint meglehetősen nehezen volt emészthető, és inkább „oktatói kézikönyv”-ként szerepelt. A probléma ezzel kapcsolatban az is volt, hogy miközben gomba módra szaporodtak a

képzőintézmények, az abban szociálismunka-alapokat oktatók többségükben úgy használták ezt a képzési alpmunkát, hogy csak a kötetben szereplő fejezeteit ismerték az érintett könyveknek – köztük olyan kitűnő és korszerű alpműveknek mint pl. Compton és Galaway sok kiadást és frissítést megélt szociálismunka-tankönyvének –, miközben nem tudták a közvetített ismeretet szociális munka elméleti és történeti kontextusba helyezni. Fontos azonban elmondani azt, hogy e nem kritikának szánt megjegyzésem saját magamra is vonatkozik: eléggé tájékozatlanul lapozgattam e kötetet, és hiába kerestem a forrásmunkákat a hazai könyvtárakban, azok nem voltak elérhetőek. Egy ösztöndíjnak köszönhettem, hogy nem sokkal később a Minneapolisi Egyetem nagyszerű könyvtárának polcain megtalálhattam e jelentős munkákat. Ami miatt minderről írok, annak az oka az, hogy miközben nem kívánom lebecsülni a kezdet nehézségeit és a képzés kidolgozóinak teljesítményét, arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy nem vontuk le e nehézségek tanulságait, és nem kapott súlyt a szakmai kultúra alakításában a folyamatosan építkező tudásközvetítés, amelyben az elérhető és kézbe adható korszerű szakirodalomnak és a rendszeres olvasásnak jelentős szerepe van. A hazai kuleskönyvtárak szociális munka irodalmat érintő állományában kutakodva évek óta tapasztalom, hogy nincs tudatos, célirányos beszerzési stratégia, a könyvek e területen csekély számban, ötletszerűen, egyéni kívánalmak, érdeklődés mentén kerülnek beszerzésre, és olykor adományokként véletlenszerűen kötnek ki egy-egy könyvtárban, miközben szűkülnek a folyóirat-előfizetési lehetőségek is. Nehezen fogadható el az is, hogy az elmúlt 25 évben a képzőintézményekben szociálismunka-tárgyakat oktató stábok alig vállalkoztak arra, hogy a képzés alaptankönyveit megírják. Az elérhető könyvek és folyóiratok hiányában nehéz egy olyan olvasási motivációt erősíteni, amely a szakmai tájékozottságot a szakmai kultúra szerves részének tekinti (nem is beszélve arról, hogy a hallgatók, akiknek nyelvvizsgakötelezettségük van, és akik közül sokan évek óta nyelvórákat vesznek, többségükben nem olvasnak szakirodalmat az adott nyelven, és a szakdolgozatokban is csak ritkán láthatjuk az idegen nyelvű források feldolgozását). Régi tanítványokkal találkozáskor ha megkérdezem, hogy mit olvasnak, rendszerint az derül ki, hogy a képzésben kötelező olvasmányokon túljutva gyakorló szakemberként alig olvasnak szakirodalmat, és rendszerint alulbecsülik az elméleti ismeretek jelentőségét, hasznát a mindennapi munkájuk kapcsán. Ha annak okait keressük, hogy a szociális munkások miért nem érzik sokszor a szociális munka elméletének fontosságát, akkor szembesülnünk kell azzal, hogy a képzés során a társadalomismereti,

pszichológiai, jogi, szociálpolitikai képzési tartalmak és követelmények árnyékában a szociálismunka-képzési tartalmak árnyaltsága, kidolgozottsága, színvonala egyenetlennek tűnik, és a hallgatók gyakran mondják azt, hogy a képzés „szociális munka blokkja” az, ami a leggyengébb a képzés során. Kilépve a képzés keretei közül, a gyakorlat terepeiről visszapillantva pedig kevésbé az elméleti-ismereti és módszertani vonatkozásokat tartják hasznosnak, inkább a kapott szemlélet és értékorientáció fontosságát hangsúlyozzák. Ha kicsit sarkosan akarok fogalmazni, akkor azt kell mondanom, hogy a szakmai kultúra alakulásában erősebb szerepet játszik a szociális munka tudás beépülésével szemben a segítő attitűd, értékek, szolidaritás és felelősségvállalás, miközben egy „józan észre épülő” megközelítés kap súlyt a gyakorlati segítő munkában. Ennek következménye az, hogy a külső szemlélő számára a szociális munka nem tűnik professziónak, és a szaktudás elméleti-módszertani oldala kevésbé felmutatható. Ehelyett inkább az a vélemény alakul ki a szociális munkáról, hogy az inkább jó szándékú segítők (más értelmezésben naiv, esetenként akadékoskodó emberek) sürgölődésének tűnik, amihez nem kell különösebb képzettség.

Ha mélyebben meg akarjuk érteni az okokat, akkor vissza kell térnünk a kezdeti kiindulópontozhoz, feltéve azt a kérdést, hogy mit is importáltunk, és annak mi a következménye. Mindez azonban a történeti kontextus nélkül nehezen érthető, miközben a hallgatók és a gyakorló szakemberek érdeklődése eziránt meglehetősen csekély.

Amikor a nyolcvanas évek második felében az érlelődő változások közepette a szociálpolitikával, szociális munkával foglalkozók egy csoportja célul tűzte ki egy korszerű szociálismunkás-képzés kialakítását, a hazai források hiányában az angolszász képzési programok felé fordult figyelmük, felhasználva e képzésekhez kötődő kapcsolataikat és azt az érdeklődést és segítőkészséget, amellyel ezen intézmények vezető oktatói az útját kereső magyar szociális munkához viszonyultak. A segítségükkel formálódó képzési modell egyrészt egy radikális színezetű, progresszív szemléletet és elköteleződést mutató, optimista és bátor megközelítést képviselt, másrészt egy olyan szociálismunka-gyakorlatot közvetített, amely módszertanában a szociális munka hetvenes években kibontakozó nagy korszakához kapcsolható – ahhoz a korszakhoz, amit a szociális munka „arany kora”-ként szoktak emlegetni. Bár a közreműködő külföldi partnerekkel nem volt személyes munkakapcsolatom, a néhány rövid találkozásra visszaemlékezve ma úgy gondolom, hogy ezek a kiváló

szakemberek, miközben jelentősen hozzájárultak a magyar szociális képzések kialakításához, egy olyan mintát próbáltak átmenteni a magyar szociális munka számára, amely a nyolcvanas évek második felében egy restriktív-konzervatív rendszerben korlátok közé préselve egyre inkább visszaszorult a saját hazájukban. Úgy vélem, hogy hitük és küldetéstudatuk egy rendkívüli történelmi pillanatban találkozott azzal a reményekkel teli optimizmussal, amely a változások felé néző hazai szociális szakmában munkálkodott. Huszonöt év távlatából szívszorító visszatekinteni arra, hogy hogyan porladt el ez az optimizmus, és hogyan szorult ki a szociális szakma a döntéshozatali pontokról, miközben leértékelődött a szakmai tudás és a szakértői vélemény. Fontos kérdés azonban az, hogy a szociális munkának ez az importált, és a képzésekben meghatározóvá vált modellje hogyan viszonyult a változó világ változó feltételeihez, és mennyire felelt meg azoknak a követelményeknek, amelyet a szociális munka gyakorlata támasztott felé. Ehhez meg kell vizsgálnunk a képzés és gyakorlat viszonyát, és azt, hogy hogyan kapcsolódik össze a szakmai és intézményi kultúra.

A szakmai és intézményi kultúra viszonya a hazai szociális munkában

Miközben a hazai szociális képzések felfutásával párhuzamosan merész becslések születtek arról, hogy az elkövetkező években hány kvalifikált szociális szakemberre lesz szükség a szociális ellátórendszer működtetéséhez, gyors ütemben megindult az intézményrendszer álláshelyeinek feltöltése szociális képzettséggel nem rendelkező – különféle végzettségű – munkatársakkal. Ezt az ellátásfejlesztők és a szakmai képzési követelmények kidolgozói ideiglenes helyzetnek deklarálták, de valójában hosszú távra konzerválódott egy olyan körülmény, amely alapvetően befolyásolta az intézményi kultúra alakulását, és jelentősen hatott a szociális munka gyakorlatára is. Mire a képzésből kikerülő szociális munkások az intézményi terepekre érkeztek, ott az általuk képviselt progresszív szakmai kultúrával szemben gyakran egy olyan intézményi gyakorlattal találkoztak, amely egészen más szemléletet és értékeket képviselt, és amely eszköztárában pedig meglehetősen kimunkálatlan volt. A szakmai és intézményi kultúra közötti különbséggel sokszor már a képzés gyakorlóterepein is szembesültek a hallgatók, és ez sok esetben elbizonytalanította őket. Miközben a kényszerű – még a mai napig sem letisztult – helyzetben is megtalálhattuk az intézményi kultúra alakításának pozitív erőfeszítéseit, és lassan – lépésről lépésre – erősödött a szakmai munka, amihez hozzájárult a szakirányú végzettséggel nem rendelkező

munkatársak tapasztalati tudása, szakmai felzárkózása is, újra és újra szembesülhetünk azzal, hogy a következmények súlyosan érintik a szociális szakma egészét. Talán a legsúlyosabb következmény az, hogy a még gyakorlattal nem rendelkező fiatal szakemberek az intézménybe lépve gyakran találkozhattak az elméleti-módszertani tudás defenzív leértékelésével, és olyan elvárásokkal, amelyek mentén sokan fokról fokra asszimilálódtak és besimultak egy olyan intézményi kultúrába, amely egyre távolabb sodorta őket mindattól, amit a képzésben tanultak. Mielőtt ítélnénk felettük, érdemes elgondolkoznunk azon, hogy milyen fenntartói nyomások közepette torzul és válik szakmailag védhetetlenné az intézményi működés, és azon is, hogy mi a képzés oldaláról hogyan gyengítettük a szakma pozícióit, és hogyan hat ez vissza a szakmai és intézményi kultúra alakulására.

Miközben meglehetősen kritikusan szemléljük az intézményi kultúra alakulását és a szakmai munka minőségét, ritkán fogalmazzuk meg azt, hogy az intézményi működést meghatározó „ellátásfejlesztők”, a szabályozások, kontrollok kimunkálói és a fenntartói ellenőrzések képviselői gyakran szakmai felkészületlenségük következtében nehezítették meg a szakmai munkát, olykor pedig tudatosan, a szakmával szembemelve aktuális érdekeket szolgáltak ki (számtalan példát hozhatunk erre, a saját szűkebb szakterületemről pl. a gondozási szükséglet felmérésének szakmailag alkalmatlan rendszerét, ill. a négy órát meghaladó gondozási szükséglet megállapításának korábbi centralizált eljárását vagy a bentlakásos otthonokban a demenciával küzdő idősek ellátása kapcsán a demencia súlyosságának megállapítását szolgáló vizsgálati procedúrát az ahhoz kapcsolódó emelt szintű gondozási normatíva juttatásának szakmailag és jogilag képtelen szabályozásával és még sorolhatnék példákat).

Jól látható az, hogy a szakmai kultúra erősítése és intézményi jelenléte sok ponton ütközik a szociális ellátás működésének szabályozásával, a személyi és tárgyi feltételekkel, valamint a szakmatartalmi és adminisztrációs követelményekkel. Sok esetben tapasztaljuk azt, hogy az intézményt fenntartó és maga az intézmény sem érdekelt abban, hogy a szakmai és intézményi kultúra közti távolság az intézményben csökkenjen. „Komplikációmentesebb” egy olyan intézményi kultúra, amely ügyintézési szintre egyszerűsíti a szociális segítséget és igyekszik megfelelni a kontrollt szolgáló adminisztrációs követelményeknek (visszatulva a korábbi idősellátási példára elmondhatjuk, hogy jóval könnyebb egy leegyszerűsített

formanyomtatványon aláhúzással és „x”-szel tíz perc alatt értékelni a gondozási szükségletet úgy, hogy automatikusan kapunk egy pontértéket, amely meghatározza a gondozási ráfordítást, mint az időssel és családjával egy átfogó és árnyalt felmérő interjút végezni és ennek nyomán egy személyközpontú, igényes segítő munkát kialakítani). Ha megkérdezzük a fenntartót és az ellátásfinanszírozókat, akkor a „költséghatékony és átlátható” szolgáltatás nevében lelkesen az előbbire szavaznak, nem törődve az ellátásban megjelenő hosszú távú hátrányokkal, és azzal sem, hogy a kialakuló ellátási gyakorlat köszönő viszonyban sincs a szociális ellátás nemzetközi gyakorlatában megjelenő szakmai törekvésekkel.

Amikor arra utaltam, hogy a képzés oldaláról véleményem szerint mi magunk is gyengítettük a szakma pozícióját, akkor arra a folyamatra gondolok, ahogy a képzés egyre távolodik a szociális munka gyakorlati terepeitől, magára hagyva azt, miközben egyre kevésbé próbál választ keresni a napi kihívásokra. Itt arra az ellentmondásra szeretném felhívni a figyelmet, hogy miközben a felsőoktatás átalakulásában egy többlépcsős képzés bontakozik ki, ez a képzési építkezés nem kapcsolódik össze a szociális munka praxis fejlődésével, és csak csekély mértékben hat vissza az intézményi kultúra alakulására. Ennek gyökerét részben abban látom, hogy kiindultunk a „generális szociális munka” hetvenes években meghatározó képzési modelljéből és döntően azt vittük tovább az „emelt szintű általános szociálismunkás-képzés” MA szintjére, miközben a többlépcsős szociálismunkás-képzés nemzetközi színterein jelentős elmozdulás történt az „alkalmazott mesterszakok” kiépítésének irányába, amely utat nyitott a szociális munka gyakorlata terén mutatkozó intenzív fejlődésnek. Ha az okokat keresem, akkor egyrészt szembe kell néznünk a felsőoktatási képzőintézmények arisztokratikus ellenállásával az alacsony presztízsű és az egyetemeken „idegen test”-ként kezelt szociálismunkás-képzésekkel szemben (ez egy kicsit olyan, mint amikor egy elszegényedő „kékvérű” rangon alul házasodik a hozomány reményében), másrészt fel kell ismernünk azt, hogy miközben mi magunk is görcsös erőfeszítéseket tettünk, hogy megfeleljünk az „akadémikus elvárások”-nak, rengeteg energiát fordítva az oktatói besorolás feltételeinek teljesítésére, valahogy elapadt az az innovációs készség, amely a szakma gyakorlatát is erősíthetné pl. a tereppel közösen létrehozott szakmai műhelyek keretében. Erre a szociális munkában csak szórványosan találhatunk példákat.

Amikor az oktatói követelményrendszert akadályként említem, nem a teljesítményelvárással és az oktatói-kutatói tevékenység fontosságával szemben fogalmazok meg kritikát, hanem azzal a képtelen helyzettel szemben, hogy egy erősen praxisorientált mesterségre felkészítés során a képzők egyre inkább beszorulnak a képzőintézmény falai közé, a képzőintézmények pedig egyre kevésbé tudnak befogadni terepről érkező, hosszabb gyakorlattal bíró szakembereket. Ez részben a forráshiányból és a folyamatosan növekvő oktatói terhekből, valamint abból származik, hogy a képzőhelyek az oktatók terepintézményekben folyó rendszeres gyakorlati munkáját nem tekintik az oktatómunka szempontjából fontos – a képzéshez szervesen illeszkedő – tevékenységnek, másrészt a gyakorlatban szerzett tapasztalat és szakmai kvalifikáció nem jelenik meg szempontként az oktatói besorolásban és az oktatói munka értékelésében. Amikor közel húsz év szakmai tapasztalattal, klinikai pszichológusi és pszichoterápiás képzettséggel bekerültem a szociális képzések világában meglepődve láttam, hogy a „szamárlétra” aljáról indulok, és senkit sem érdekelt a szakmai előtörténetem, miközben 3-4 tantárgy oktatásában használták speciális szakmai tudásomat és tapasztalatomat – azóta eltelt több mint 25 év, de semmi sem változott, pontosabban annyi, hogy egyre nehezebb terepről a képzésekbe oktatóként bekerülni, és egyre kevésbé tudnak a képzőhelyek terepről óraadóként gyakorló szakembereket a képzésbe bevonni. Ebből olyan abszurd helyzetek keletkeznek, hogy volt olyan oktató, aki olyan szociálismunka-területről oktatott, ahol maga soha életében nem dolgozott, miközben ismeretei is korlátozottak voltak, és volt olyan egyetemi álláspont, hogy mivel a szociális munka BA egy alapszak, akkor annak bármelyik tárgyát oktatni tudja az, aki magasabb szintű (MA, ill. PhD) fokozattal rendelkezik szociálismunkás-végzettséggel. Észre kell vennünk, hogy az egyre inkább bezáruló felsőoktatás egyre kevesebb hatással van a szakma gyakorlatának alakulására, és egyre kevésbé képes befolyásolni az intézményi kultúrát. A szociális munka fejlődése szempontjából súlyos következményekkel jár az, hogy a többlépcsős képzésben való „felmozgás” csak kismértékben nyit az alkalmazott szociális munka területei felé, és csak igen nagy nehézségek között tudnak alkalmazott mesterszakok indulni. Ennek egyik legnagyobb akadálya a MAB akkreditálási rendszere, amely alig teljesíthető kritériumokat támaszt az alkalmazott szociális munka mesterszakok alapítása és indítása kapcsán, olyan képtelen helyzeteket teremtve, amelyekben – sokszor intézményi érdekből – kiváló, ismert vezető oktatókat sodornak bele olyan – esetenként csak papíron

megjelenő – oktatási vállalatokba, amelyek kapcsán nem rendelkeznek megfelelő ismerettel és tapasztalattal. Ahhoz, hogy a szakmai és intézményi kultúra közötti távolság csökkenjen, le kell számolnunk azzal a naiv felfogással is, hogy egy szakma fejlődését a felsőoktatás önmagában képes meghatározni. Az elmúlt 25 évben sokszor találkozhattam azzal, hogy a szociális munka területén a gyakorló szakemberek valamiféle passzív várakozással fordultak a képzőintézmények felé, tőlük várva a szakma előrehaladását, miközben kevés olyan innovatív erőfeszítést láthattunk, amely a terepek felől indult el. Ez a passzivitás még szembetűnőbb, ha azt nézzük, hogy a szociális munka sorsát érintő kérdésekben kezdett szakmai viták hogyan apadtak el, miközben úgy tűnt, hogy akiknek helyzetéről, sorsáról a vita szólt, csupán passzív szemlélői maradtak e rövid életű szakmai vitáknak. Amikor próbálok megérteni e magatartás gyökereit, felidéződik bennem az első találkozásom szociális munkásokkal, amikor 1986-ban egy finnországi szakmai út során gyakorló klinikai pszichológusként hat héten keresztül ismerkedhettem a klinikai terepeken dolgozó szociális munkások tevékenységével. Lenyűgöző volt számomra az a szakmai öntudat, magabiztosság és lelkesedés, ahogy munkájukat végezték. Nem gondolom, hogy mindez csupán a jó szakmai feltételeknek, egzisztenciális biztonságuknak volt köszönhető – legalább ennyire fontos volt a pozitív önkép és a szilárd szakmai identitás egy olyan közegben, ahol a szakmai és intézményi kultúra szorosan illeszkedett egymáshoz. Amikor 25 év elteltével nap mint nap találkozom azzal, hogy szociális munkások szakmájuk leértékeléséről, az alacsony presztízsről panaszkodnak, és ambivalens érzésekkel küszködnek a „szociálismunkás”-elnevezés kapcsán, újra és újra felmerül bennem az, hogy túlbecsültük saját szerepünket a szakmai személyiség formálásában és megszilárdításában, amely egy olyan nem megspórolható fejlődési folyamat, amely a szakma művelése közben teljeseedik ki, elsősorban akkor, ha ennek szilárd talaja van. A segítő szakmák fejlődése azt mutatja, hogy ez a szilárd talaj ott jött létre, ahol a szakmai építkezésben a szakma művelői és a gyakorlat színterei meghatározó szerepet játszottak.

Amikor a szociális munka egy furcsa, felemás, „se veled se nélküled” viszonyban van az alkalmazott pszichológiával – és ezen belül különösen a klinikai pszichológiával, amelyre hol irigykedve, hol kacérkodva néz – ritkán vetődik fel az, hogy ez a magas presztízsű szakma nem az egyetemek falai között nőtt fel és vált „sikeressé”, hanem egy olyan fejlődés folyamatában, amelyet döntően a gyakorlat terepein létrejövő szakmai műhelyek formáltak, és alakították ki a klinikai pszichológusok „scientist – practitioner” imázsát, mint magasan

kvalifikált, nagyon képzett gyakorló szakemberét, aki szakmai tudását hosszú képzési-szakmai út során szerzi meg erős elméleti alapok és a szakmai személyiség igényes fejlesztése mellett egy „mester-tanítvány viszonyú kiképzési folyamat” során. A hazai klinikai pszichológia is a hatvanas évektől meghatározó jelentőségű szakmai műhelyekben bontakozott ki nagy formátumú karizmatikus személyiségek köré szerveződve (pl. Mérei Ferenc és a „Lipót”, Popper Péter és az I. sz. Gyerekklinika, György Júlia és a Faludi utcai gyermek-pszichoterápiás szakrendelő, Goldschmidt Dénes és a pesthidegkúti pszichiátriai osztály, a „Tündérhegy” pszichoterápiás munkacsoportja, a Pszichiátriai Klinika Nap utcai pszichoterápiás rendelője). Az itt folyó képzések, szakmai rendezvények, módszertani kiadványok teremtették meg azt a bázist, amelyre mint szilárd talajra a klinikai pszichológia szakmaként épülhetett, és innen elindulva bontakozott ki a formális – felsőoktatási rendszerbe illeszkedő – posztgraduális szakképzés. Ezek a műhelyek alapozták meg azokat a működési-szabályozási kereteket is, amelyek erős presztízst és érdekérvényesítő képességet teremtettek a klinikai pszichológusok számára. Amikor e sorokat írom, a könyvespolcomra nézve szemembe ötlök a „Klinikai pszichológia és mentálhigiéné szakmai protokollja”, amely 1998-ban jelent meg Bagdy Emőke sokéves, szívós szakmaépítő és szervezőmunkája nyomán. Részletes, precíz, átfogó szakmai protokoll ez, amely világosan körvonalazza a klinikai pszichológus helyét, szerepét, feladatait, kompetenciáját, szakmai „jogosítványait” és a szakma védelmét szolgáló jogi kereteket. Pontosan negyven évvel a hazai pszichológia újraszerveződése után született meg. Ha innen nézem, akkor azt mondhatom, hogy a szociális szakmának még van némi ideje, hogy valami hasonlót teremtsen meg, ha viszont az eddig megtett utat és a jelen körülményeket nézem, akkor úgy tűnik, hogy hosszú és nehéz út áll még előttünk. Ami viszont biztosan mondható, az, hogy a gyakorlóterepen létrejövő szakmai műhelyek és a képzőintézmények szoros szövetsége nélkül jelentős változás nem jöhet létre és nem számolható fel a szakmai és intézményi kultúra közötti szakadék sem.

Az intézményi környezet és a szociális munka mozgásterének alakulása

Eltérve az „intézményi környezet” megszokott jelentésétől, itt a szociális segítő munkát végző intézmény tevékenységével érintkező partnerintézményeket, társszakmákat és azok meghatározó szerepét vizsgálhatjuk a szociális segítő munka szempontjából. Általában elterjedt az a nézet, hogy jelentős eltérést láthatunk a szociális munka primer intézményeiben

jelenlévő szakmai lehetőségek, szakmai mozgástér és a szociális munkást befogadó intézményekben tevékenykedő szociális munkások lehetőségei között. Ennek kapcsán példaként rendszerint a kórházi szociális munkások nehézségeit, szűk szakmai mozgásterét szokták emlegetni, kiemelve az egészségügyi rendszer hierarchizáltságát és az ott dolgozó szociális munkások kiszolgáltatottságát, alacsony presztízsét. Valójában ha kicsit közelebb megyünk a szociális munka „primer terepei”-hez, rá kell jönnünk arra, hogy az ilyen általánosító megfogalmazások csak korlátozottan érvényesek, mert találkozhatunk izgalmas szakmai lehetőségekkel és nyitott befogadó teamekkel az egészségügyi ellátás különféle pontjain épp úgy, mint kilátástalan helyzetbe kerülő szociális munkásokkal szakmailag elfogadhatatlan szerepekbe szorítva a szociális ellátórendszer keretei között. Elmondható az, hogy a sokszor túlzó, egységesített adminisztratív szabályozások ellenére az intézményi gyakorlat tartalma és feltételrendszere intézményenként igen jelentős eltérést mutathat, és az intézmények belső viszonyai kiszámíthatatlanok, nagyban függve a közvetlen vezetők és fenntartók szemléletétől, szubjektív szempontjaitól. Csereprogramokban terepgyakorlaton részt vevő külföldi hallgatók gyakran értetlenül számoltak be arról, hogy az európai gyakorlattól eltérően itt nehéz átlátni, hogy milyen tényezők határozzák meg az intézményi működést, és miért alakulnak ki jelentős, színvonalbeli különbségek az azonos szolgáltatást nyújtó intézmények között. Hasonló kiszámíthatatlanságot tapasztalhatunk a szociális ellátás és az azzal érintkező partnerintézmények viszonyában. Eközben a nemzetközi gyakorlatban egyre nagyobb súlyt kap az interprofesszionális együttműködés, és növekszik az intézményközi teamek szerepe, egyre gyakrabban alkalmazva a hatékony együttműködés olyan munkaformáit mint az esetkonferencia, a közös esetmegbeszélés vagy a közös szakmai továbbképzések, tréningek. Több évvel ezelőtt kísérletet tettünk egy kisvárosban arra, hogy a közös szakmai szemlélet és együttműködés kereteként egy olyan családterápiás képzést kínáljunk fel, amelyben a Családsegítő és Gyermejkölési Szolgálat, a Nevelési Tanácsadó, valamint a Pszichiátriai Gondozó munkatársai együtt vesznek részt, hogy majd közös esetmegbeszélésekkel megerősítve egy családfókuszú esetviteli gyakorlatot alakítsunk ki. A képzés alatti lelkesedés és a képzés szupervíziós fázisában mutatkozó optimista várakozás reményeket ébresztettek bennünk, majd a képzés lezárulása után a mindennapi rutin nyomása közepette néhány hónap alatt csendben elhalt a közös munka.

Körülnézve a szociális ellátás terepein az együttműködések helyett gyakran látjuk a segítő intézmények izolálódását, a társintézmények passzivitását, defenzív, elhárító magatartását, valamint tájékozatlanságot és megalapozatlan feltevéseket a szakmai kapcsolatok, viszonyok rendezetlenségével, szabályozatlanságával. Ezek nyomán a szociális munkások mozgástere sokszor beszűkül, és a segítő munkájuk elakad. Ötven évvel ezelőtt Pincus és Minahan a szociális munka gyakorlatáról írt sokat idézett klasszikus munkájukban kiemelt feladatként írták le a szociális munkás intézményközi koordináló tevékenységét. Ennek nyomán az esetmenedzsment területén részletesen kidolgozták az intézményközi együttműködés alapelveit, az elakadások hatékony kezelésének szempontjaival, kollaboratív, dialógusra törekvő stratégiákkal. E megközelítés fontos eleme a „rendszerhez történő csatlakozás”, amely feltételezi az érintező szakmák belső viszonyainak, nyelvezetének és működési elveinek mélyebb megértését. A kollaboratív megközelítés kapcsán sokat tanulhatunk a családkonzultáció stratégikus irányzataitól, amelyek kialakításában szociális munkások jelentős szerepet játszottak. Ennek nyomán kell újra fogalmaznunk a szociális munka radikalizmusát egy kevésbé konfrontatív – a segítő szakmák között párbeszédet kereső – gyakorlat keretében. Miközben az iskolapadból érkező szociális munkásokban erősen él a szociális munka barikádharcos szelleme, és tetten érhető egy Don Quijote-i attitűd, én mélyen hiszek abban, hogy a mi hősrünk Sancho Panza, aki józanul, két lábon áll a földön, és fortélyos ésszel jut át az akadályokon. Ehhez az kell, hogy értse a körülötte lévő világot. Ezzel szemben inkább azt tapasztalhatjuk, hogy kevés erőfeszítés történt arra, hogy jobban eligazodjunk a társszakmák világában, és ez igaz a képzésre is. Még élénken emlékszem arra, amikor a már említett soproni konferencián Szél Évával közösen küzdöttünk azért, hogy ne gyomlálják ki a képzési programokból az egészségügyi alapismereteket. Nemcsak a kórházi szociális munkában, az addiktológiai területen, pszichiátriai betegséggel élők közösségi ellátásában, de a hajléktalanellátásban, idősellátásban is a mai napig nehézséget jelent, hogy akkor elég szerény eredményt értünk el. Az is tapasztalható, hogy a társszakmákat érintő tárgyak oktatásában rendszerint az oktatók nem tudják felmérni és súlyozni azt, hogy milyen ismeretekre is van szüksége egy szociális munkásnak az adott tárgy vonatkozásában. Ez a probléma még nagyobb hangsúlyt kap az „átoktatások” kapcsán egy többlépcsős képzés rendszerében (sokszor kiváló oktatók tanítanak fontos tárgyakat úgy, hogy igazából nem tudják, hogy az adott tárgyból mire is lenne szüksége egy szociális munkásnak – egy régi

emlékem idéződik fel ennek kapcsán pszichológushallgató koromból, amikor egy kiváló kardiológus belgyógyászati ismereteket tanított nekünk, feladva a belgyógyászati szakvizsgaanyagot is tartalmazó háromkötetes Magyar–Petrányi-féle „A belgyógyászat alapjai” című tankönyvet, és csak a vizsgáztatás közepe körül fogott gyanút, hogy talán a pszichológushallgatónak nem erre lenne szüksége, hogy mire, azt meg nem tudta). Ha ma bemegyek egy orvosi könyvesboltba, találok orvosi pszichológia, orvosi szociológia, egészségpszichológia, egészségpszociológia és orvosi antropológia tankönyveket, nem találok viszont sehol olyan tankönyveket, amelyek egészségügyi, szociológiai, jogi, pszichológiai alapismereteket tartalmazna szociális munkások számára. Ahhoz, hogy az intézményközi interprofesszionális együttműködés megerősödjön, közös továbbképzésekre, konferenciákra, interprofesszionális szakmai műhelyekre van szükség, de elkerülhetetlen az együttműködés kereteinek és tartalmának közös kidolgozása, az azt rögzítő együttműködési megállapodások és eljárási protokollok mellett. Nem felejtethjük azonban el azt, hogy kölcsönös érdeklődés, nyitottság és megbecsülés nélkül mindez nem lehetséges, és a személyes informális kapcsolatok hálója ebben meghatározó szerepet játszik.

A társadalmi környezet meghatározó szerepe

Amikor a hazai szociális munka nehézségeiről beszélgetünk gyakorló szakemberekkel, legtöbbször az alacsony társadalmi megbecsülést, a szakma kiszolgáltatottságát, az elégtelen munkafeltételeket, túlterheltséget és a kilátástalan helyzetben lévő kliensekkel folyó segítő munka gyakori kudarcát, a nehezen viselhető tehetetlenséget emelik ki. Gyakran tűnődöm azon, hogy hogyan magyarázható az a furcsa ellentmondás, hogy miközben a társadalom nagyra értékeli az elesettek segítésében karitatív erőfeszítéseket tevők munkáját, a segítő munka legnehezebb területein dolgozó szociális munkások a társadalmi megbecsülés, presztízs szempontjából meglehetősen alacsony pozícióba szorulnak. Az is nehezen magyarázható, hogy rossz gazdasági helyzetben, növekvő szociális feszültségek közepette hogyan lehet az, hogy az elvonások igen gyakran e feszültségek kezelésében szerepet játszó szociális ellátórendszert sújtják leginkább. Gyakran elhangzó vád, hogy maga a szociális szakma tehet erről, mert évtizedek óta nem képes igazi professzióként megmutatni önmagát, önértékelése, önérvényesítő képessége rendkívül alacsony, ugyanakkor nem tud felkínálni egy olyan szakmai előrehaladási lehetőséget, karrierívet, amely fejlődési utakat és perspektívát

nyitva erősítené a szakmai identitást és a hosszú távú elköteleződést. Miközben nehéz lenne tagadni azt, hogy a szociális szakma sorsának alakulásában felelősségünk van, látnunk kell azt is, hogy az elmúlt évtizedek alatt folyamatosan tapasztalható volt, hogy a szociális ellátást fenntartók rendszerint törekedtek arra, hogy ellátási kötelezettségüket a lehető legolcsóbban ússzák meg (jellemző példa erre, hogy a főváros hosszú évek óta elszabotálja a szenvedélybetegek bentlakásos otthoni ellátásának kialakítását, miközben jelentős arányban „zsilipel” át komoly beilleszkedési-alkalmazkodási nehézségekkel küzdő szenvedélybetegeket a fővárosi fenntartású idősök otthonaiba). Nyilván azon lehet gondolkodni, hogy milyen ellátási forma felel meg leginkább az önálló életvitelében akadályozott, függőséggel küzdő klienseknek, de az biztos, hogy az idősök otthonába elhelyezés nem az, miközben az is kimondható, hogy a főváros e területért felelős vezetői az elmúlt 14 évben (az 1/2000-s rendelet életbe lépése óta) tudatosan törvényt sértettek.

A „spórolás” bevett gyakorlata a szakmai létszámnormatívák alacsonyan tartása és a kvalifikált szakembereket követelő feladatkörök szűkítése a státuszok csökkentésével. Ennek szakmai, ellátás minőségi következményei a fenntartói oldalon szóba sem kerülnek (senkit se tévesszen meg az az ügybuzgalom, amellyel az évek során különféle minőségbiztosítási programoknak, ellátási sztenderdeknek és protokolloknak nekifutottak – ezek jelentős része íróasztalfiókokban süllyedt el, és már félúton megjósolható volt, hogy nem fognak megvalósulni). Meggyőződésem, hogy nincs komoly szándék és forrásteremtési erőfeszítés arra, hogy átfogó fejlesztési programban korszerű, differenciált ellátórendszert és bővülő szolgáltatásokat hozzanak létre. Ezt a helyzetet a szociális szakma a civil szerveződések és a „felhasználói oldal” szövetsége nélkül még kismértékben sem tudja befolyásolni. Ez a szövetség azonban nem tud létrejönni, ha a potenciális partnerek nem látják át azt, hogy a szociális munka egy olyan speciális tudást és felkészültséget követelő professzió, amely nélkül minőségi ellátás nem valósítható meg. Ma sokféle ellenerő munkálkodik ezzel szemben. A képzés oldaláról nézve alig leplezett szándékot láthatunk arra, hogy a szociális munka terén az elvárt képzettségi szintet lefelé nyomják (erre utalnak a „félfelsőfok”-ra irányuló képzési törekvések, a „népfőiskolai képzések” gondolata, a szociálismunkás-képzések egyetemi helyének megkérdőjelezése, a prominens személyek nyilatkozatai a szociális munkáról, valamint a szociális segítség különböző szintjeinek összemossa). A véleményformálók egy jelentős része úgy fogalmaz meg álláspontokat a szociális munkáról,

hogy teljesen tájékozatlan – ez nem olyan meglepő az „utca emberének” véleménye kapcsán, és emiatt okolhatjuk magunkat is, hogy nem tudtuk szakmánkat megmutatni és a közvéleményt pozitívan befolyásolni –, de nem fogadható el oktatáspolitikusoktól és akadémikusoktól, akiknél elvárható egy olyan „tudós kíváncsiság”, hogy kicsit többet akarjon megtudni arról, amiről nyilatkozni kíván (akkor esetleg eltűnődhetnek azon, hogy miért van az, hogy a világ vezető egyetemein is megtalálhatók a szociális munkások képzési programjai – nemcsak BA vagy MA szinten, de PhD-, DSW-programokban is). Miközben mindezen kesergünk, észre kellene venni azt is, hogy a felsőoktatási piaci verseny mentén egyre több „partizánakció” zajlik egymás képzési területeinek és a munkaerő-piaci terepeknek elfoglalására. Ilyen törekvést láthattunk már évekkkel ezelőtt, amikor a felfutó mentálhigiénés képzéseknek teremtettek alkalmazási terepet a szociális ellátásban („elfelejtve” azt az induló képzési koncepciót, hogy ezek a képzések nem „szakmásátók”, hanem a meglévő képzettséghez illeszkedve adnak szemléleti többletet), és jól látható volt az is, hogy a pszichopedagógus-képzés folyamatosan homályban tartotta kompetenciahatárait, és csendben beszivárgott a szociális munka különböző területeire. Jelenleg zajlik a gyógypedagógus-szakma eskalációs kísérlete arra, hogy a pszichiátriai betegek közösségi ellátása felé mozduljon el azon az alapon, hogy a pszichiátriai betegséget „pszichoszociális fogyatékoság”-ként definiálva ezen ellátási területen is megjelenjen, miközben egy másik oldalról a Magyar Pszichiátriai Társaság egyes munkacsoportjai azt a törekvést képviselik, hogy a pszichiátriai betegek közösségi ellátásában a pszichológus a megfelelő szakember, és erre építve próbálnak munkaerő-piaci utat nyitni az elhelyezkedési nehézséggel küzdő pszichológusoknak, egyúttal megkérdőjelezve a szociális munkások kompetenciáját ezen az ellátási területen. Saját területemen – az idősellátásban – is tapasztalható, hogy a Gerontológiai és Geriátriai Társaság egyes vezetőinek álláspontja szerint az idősellátást az egészségügyi ellátás részeként egészségügyi szakemberekre építve kellene működtetni. Félő, hogy ez a folyamat nem áll meg, és egyre több területen kérdőjeleződik meg a kvalifikált szociális munkások alkalmazása.

Végére jutva a szociális munka sorsát jelentősen érintő tényezők áttekintésének, újra hangsúlyoznunk kell azt, hogy ezen tényezők kölcsönhatásának megértése nélkül nehéz arra válaszolni, hogy merre is haladjunk tovább, és milyen válaszokat adhatunk a szociális munkára nehezedő kihívásokra. Ennek kapcsán az alábbiakat tartanám fontosnak:

- A képzők feladata és felelőssége a szakma megerősítésében a tudásalap megszilárdítása, építése. Ebben a szociális munka elméletének és az ahhoz kapcsolódó új áramlatoknak a figyelemmel kísérése és közvetítése rendkívül fontos elem. Korábban voltak jelentős erőfeszítések és az elmélet iránt érdeklődő, sokat olvasó oktatók, akik elindultak ezen a fonalon, de háttérbe szorult ez a tevékenység, bár a közelmúltban is születtek e területen fontos munkák (l. pl. a Bányai Emőke szerkesztésében megjelent „Kortárs szociálismunka-elméletek, tereptanítás, szupervízió” c. tanulmánykötetet Katz Katalinnal együttműködve, vagy Pataki Éva fontos elméleti tanulmányait, Kozma Judit korábbi publikációit és még sorolhatnák neveket). Fontos lenne egy intézményközi szakmai műhelyt létrehozni a szociális munka elméletével kapcsolatos munkásság megerősítésére.
- Növelni kell a publikációs lehetőségeket, a szakirodalom bővítését, és ösztönözni kell az alaptankönyvek megírását.
- Közös erőfeszítéssel centrális helyen egy erős szakkönyvtárt és adatbázist kellene létrehoznunk.
- Folyamatos párbeszédet kell kialakítani a felsőoktatási partnerekkel a szociális képzések védelme és megerősítése céljából.
- Törekedni kellene a praxisorientált képzés oktatóbázisának flexibilisebb kialakítására és a felsőoktatási kritériumok újragondolására ezen a területen.
- Növelni kell az erőfeszítéseket az alkalmazott szociális munka mesterszakok indítására.
- Erősíteni kell a képzőintézmények és terepintézmények kapcsolatát, és közös szakmai műhelyeket kell kialakítani.
- Lépésről lépésre fel kell építeni regionálisan az intézményközi együttműködés gyakorlatát. Ehhez fontos a társszakmák mélyebb ismerete és az interprofesszionális munkaformák elsajátítása közös képzési programok keretében.
- Nagy figyelmet kell fordítani a szociális szakmák megismertetésére, a közvélemény formálására.
- Erősíteni kell a civilszervezeti partnerséget és a közösségi jelenlétet.

A szakmai kultúra és az intézményi kultúra, valamint az intézményi és társadalmi környezet szerepe a szociális munkában

- Fontos a korszerű ellátási modellek és módszertani fejlesztések megismertetése, a jelen hazai gyakorlat kritikai elemzése és a szakmai álláspontok publikussá tétele.
- Erősíteni kell a szakmai szolidaritást és a közös fellépést egy hatékonyabb érdekérvényesítés céljából.
- Fokozott figyelmet kell fordítani a gyakorló szakemberek mindennapi munkájának módszertani támogatására, és meg kell erősíteni a szakmai közösségeket.
- Fokozni kell a konferenciák, workshopok szervezését, ösztönözve és megkönnyítve a gyakorló szakemberek részvételét.
- Erősíteni kell a szociális munka szakmai pozícióit szakmaközi párbeszéd, szakmai viták ösztönzésével, a szakértői álláspontok publikussá tételével.
- Nagy figyelmet kell fordítanunk az értékek megerősítésére, a szakmai identitás és önkép pozitív alakítására.

E hosszú „listát” áttekintve úgy látom, hogy hosszú utat kell bejárnunk. E sorok írása közben azt remélem, hogy ez az induló folyóirat, amely már nevében fontos üzenetet hordoz, jó útitársunk lesz.